

Hoofdstuk 2 | De tijd van Grieken en Romeinen [havo]

2.1 WETENSCHAP EN POLITIEK IN DE GRIEKSE STADSTAAT

BASISKENNIS EN VAARDIGHEDEN

1

Bijvoorbeeld:

- indirecte oorzaak: een bloeiende economie
- direct oorzaak: overbevolking in Griekenland dreigde
- direct gevolg: handel tussen Griekse kolonies en stadstaten nam toe
- indirect gevolg: Athene groeide uit tot een stad met een kwart miljoen inwoners

2

Bijvoorbeeld:

- a Hiervan werden de gedachten en vormentaal later zó goed gevonden dat ze werden nagedaan.
- b zuilen, reliëfs langs het dak
- c natuurlijke houding, levendige gezichten

3

Bijvoorbeeld:

- a - monarchie: staat met één vorst
- aristocratie: regering van een groep aanzienlijke mensen
- oligarchie: regering van een kleine groep
- tirannie: regering van een alleenheerser die met geweld de macht heeft gegrepen
- democratie: volksregering, bestuur waarbij het volk beslist
- b - Volgens Plato liet de massa zich leiden door emoties en hebzucht in plaats van verstand en idealen.
- Volgens Aristoteles hield een goede regering zich aan de wet en stelde het algemeen belang voorop. De democratie was een slecht systeem als politici en kiezers zich lieten leiden door eigenbelang en willekeur.

4

Bijvoorbeeld:

- a Twee overeenkomsten: 1 De bestuursvorm van beide is een democratie. 2 Bij beide mogen burgers (inwoners met burgerrecht) stemmen.
- Twee verschillen: 1 Athene had een directe democratie, Nederland een indirecte. 2 In Athene mochten alleen (vrije autochtone) mannen meebeslissen, in Nederland ook vrouwen.
- b Eens, Nederlandse burgers zouden net als vroeger de Atheense burgers moeten kunnen beslissen over maatregelen of wetsvoorstellen, bijvoorbeeld in referenda.
- Of.* Oneens, Er wonen te veel stemgerechtigden in Nederland. Die kunnen zich niet allemaal dagelijks met het bestuur bezighouden. Daarom is het goed dat volksvertegenwoordigers hierover beslissen.

5

Bijvoorbeeld:

- a Wetenschappers probeerden door hun rationele manier van denken de wereld beter te begrijpen. Ze dachten na over abstracte dingen en zochten naar wetmatigheden.
- b - Traditioneel werden ziekten toegeschreven aan de goden.
- Nieuw was het zoeken naar oorzaken van ziekten door observeren en redeneren.

6

De afbeeldingen passen het beste bij: de vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur. Hierin zijn elementen van de klassiek Griekse bouwkunst (zuilen, reliëfs) en de natuurgetrouwe weergave van de Griekse beeldhouwkunst (houding, gezicht) goed te herkennen.

EINDOPDRACHTEN

7

3, 1, 4, 2

8

Bijvoorbeeld:

(1) De ontwikkeling van wetenschappelijk denken en het denken over burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat:

- gebeurtenis: In Athene in 507 v.C. de democratie ingesteld, waarin alle vrije autochtone mannen konden meebeslissen. Dit was een ontwikkeling van wetenschappelijk denken in de Griekse stadstaat.

- ontwikkeling: De Grieken maakten de wetenschap los van de praktijk. Ze gingen nadenken over abstracte begrippen en wilden begrijpen hoe de werkelijkheid in elkaar zit. Dit was een ontwikkeling van wetenschappelijk denken in de Griekse stadstaat.

- verschijnsel: Athene was een directe democratie. De burgers kozen geen vertegenwoordigers, maar mochten zelf stemmen en spreken in de volksvergadering, die op een open plek in de stad vergaderde. Dit past bij het denken over burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat.

- handeling van een persoon: Hippocrates schreef ziekten niet toe aan de goden, maar probeerde door wetenschappelijk denken, observeren en redeneren, de aard en de oorzaak van ziekten te ontdekken. Dit past bij de ontwikkeling van wetenschappelijk denken in de Griekse stadstaat.

- gedachtegang van een persoon: Volgens Aristoteles hield een goede regering zich aan de wet en stelde het algemeen belang voorop. Hij vond dat alle verstandige burgers deel moesten kunnen nemen aan de politiek. Dit was een ontwikkeling van wetenschappelijk denken in de Griekse stadstaat.

(2) De vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur:

- gebeurtenis: Het Parthenon werd op de Akropolis gebouwd met bouwvormen die kenmerkend waren voor de vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur, zoals zuilen en reliëfs.

- ontwikkeling: In de 5e eeuw v.C. kwam de Griekse cultuur tot bloei met een bepaalde vormentaal in bijvoorbeeld bouwkunst en beeldhouwkunst.

- verschijnsel: Griekse kunstenaars maakten nauwgezet studie van het menselijk lichaam om beelden te maken die kenmerkend waren voor de vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur.

- handeling van een persoon: 2.4 De beeldhouwer Phidias maakte reliëfs in het Parthenon die pasten bij de vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur.

- gedachtegang van een persoon: Grieken vereerden goden met tempels en beelden die gemaakt met vormen die kenmerkend werd voor de Grieks-Romeinse cultuur.

b Ik herken nu vaker elementen van de Griekse kunst in latere bouwkunst en beeldhouwkunst. Ik begrijp nu beter dat het wetenschappelijk denken van nu gebaseerd zijn op die van de Grieken.

HERHALING

9

A, B

10

a 1A, 2B, 3D, 5E, 5C

b A, C

11

B

VERDIEPING

12

Bijvoorbeeld:

a Griekse wetenschappers probeerden door observeren en redeneren de aard en de oorzaak van verschijnselen te achterhalen. Thucydides deed dat ook bij historische gebeurtenissen.

b Thucydides keek kritisch naar de betrouwbaarheid van ooggetuigenverslagen. Die aanpak is kenmerkend voor wetenschappelijke geschiedschrijving.

13

Bijvoorbeeld:

a tirannie (of monarchie) en democratie

b Ja, ook de Pers vond net als Plato dat het volk te weinig kennis heeft van staatszaken om beslissingen te nemen. Bovendien is het ordeloos en neemt het willekeurige beslissingen.

14

Bijvoorbeeld:

Door de loting met dit apparaat was er een eerlijke rechtspraak. Dit beschermde de democratie, omdat burgers gelijk werden behandeld en misbruik van macht werd tegengegaan.

2.2 CULTUUR IN HET ROMEINSE RIJK

BASISKENNIS EN VAARDIGHEDEN

1

Bijvoorbeeld:

a vanaf de 4e eeuw v.C.

b De expansie reikte in het zuiden tot de Sahara, in het oosten tot de Tigris en de Arabische woestijn en het noorden tot de Donau, Rijn en Schotland.

2

Bijvoorbeeld:

a In een monarchie is een (erfelijk) vorst staatshoofd, in een republiek niet.

b Bestuurders en legeraanvoerders werden telkens voor korte tijd benoemd en legden verantwoording af aan de senaat, een vergadering van mannen uit aanzienlijke families.

c Door de veroveringen werden legeraanvoerders te machtig voor dit systeem.

d De keizer had alle macht. Hij was opperbevelhebber van alle strijdkrachten en benoemde de bestuurders van de provincies waarin het rijk was verdeeld.

3

Bijvoorbeeld:

a - de pax Romana

- De Romeinen legden lange verharde wegen aan, waarover handelaren veilig konden reizen.

b Onderdanen uit alle onderworpen volken vestigden zich in Rome.

c. Onderdanen mochten alle goden vereren, als ze maar meededen aan de verering van de keizer en de goden van de Romeinse staatsgodsdienst.

4

Bijvoorbeeld:

Aan de vele steden is te zien dat de Romeinen leefden in een landbouwstedelijke samenleving.

5

Bijvoorbeeld:

a - gemengde cultuur van Grieken en Romeinen in het Romeinse rijk

- verspreiding van de Grieks-Romeinse cultuur

b - Soldaten werden vaak ver van hun geboorteplek gelegerd en bleven er na hun dienstdienst wonen.

- Inheemse elites in het westen namen het Latijn over en gingen zich gedragen als Romeinen.

c Na de ondergang van het Romeinse rijk bleef de vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur het grote voorbeeld in Europa en Amerika.

6

Bijvoorbeeld:

a de aanvoer van water naar de stad en de bogen in het bouwwerk

b Aquaducten werden in alle steden van het rijk met bogen gebouwd dus de bron is representatief voor de vele steden in het hele rijk, maar niet voor het platteland.

7

Bijvoorbeeld:

De obelisk en de tempel van de Egyptische godin in Rome passen bij: de groei van het Romeinse imperium.

De Griekse zuilen in de voorkant en de Romeinse koepel van het Pantheon in Rome passen bij: de klassieke vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur.

EINDOPDRACHTEN

8

5, 2, 1, 4, 3

9

Bijvoorbeeld:

a (1) De groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde:

- gebeurtenis: Octavianus stichtte het keizerrijk in 27 v.C. en bracht vrede in het Romeinse rijk waardoor de Grieks-Romeinse cultuur goed in Europa kon worden verspreid.
- ontwikkeling: Inheemse elites namen het Latijn over en gingen zich gedragen als Romeinen, wat laat zien dat rijk de Grieks-Romeinse cultuur in Europa werd verspreid.
- verschijnsel: Met de instelling van het keizerrijk kwam er rust en orde in het Romeinse imperium, waardoor de Grieks-Romeinse cultuur goed kon worden verspreid.
- handeling van een persoon: Caesar veroverde met zijn legers Gallië, waardoor het Romeinse rijk groeide.

(2) De vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur:

- gebeurtenis: In Segovia (Spanje) werd een aquaduct met ronde bogen gebouwd, dus in de vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur.
 - ontwikkeling: De Grieks-Romeinse cultuur werd over het hele rijk verspreid, wat is te zien aan de vormentaal die op veel plaatsen werd nagevolgd.
 - verschijnsel: Na de ondergang van het Romeinse rijk bleef de vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur het grote voorbeeld in Europa en Amerika, wat is te zien aan de vormentaal die op veel plaatsen werd nagevolgd.
 - handeling van een persoon: Een Romeinse architect ontwerpt in Segovia een aquaduct met ronde bogen, een van de vaste vormen van de Grieks-Romeinse cultuur.
- b Ik begrijp nu beter waardoor de Romeinen zo'n groot rijk konden stichten en hoe door romanisering de Grieks-Romeinse cultuur tot in Nederland is verspreid. Ik kan elementen van de Grieks-Romeinse kunst beter in de kunst van nu herkennen.

HERHALING

10

C, D

11

A, B

12

Bijvoorbeeld:

De bron past het beste bij: de groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde. Het stichten van steden en de verspreiding van de geldeconomie in het rijk waren onderdelen van de romanisering.

VERDIEPING

13

Bijvoorbeeld:

a Natuurlijke grenzen zijn gemakkelijker te verdedigen.

b Het Romeinse rijk omsloot alle kusten van de Middellandse Zee.

14

Bijvoorbeeld:

Romeinen bewonderden de Griekse beeldhouwkunst en daarom maakten ze kopieën van Griekse beelden.

15

Bijvoorbeeld:

a Succesvolle legeraanvoerders zoals Caesar werden erg machtig en waren door de senaat niet meer in de hand te houden.

b Caesar spreekt over zichzelf in de derde persoon, wat objectief lijkt. Maar in het fragment stelt hij zichzelf heldhaftig voor, in tegenstelling tot zijn soldaten. Dat blijkt bijvoorbeeld uit: 'Caesar moest alles tegelijk doen (...)' en: 'Door zijn komst kregen de soldaten weer hoop en vatten ze weer moed.' (Het boek was een propagandamiddel voor de politieke plannen van Caesar.)

16

zuilen, koepel, reliëfs

17

Bijvoorbeeld:

Langs rivieren in Irak, Egypte, India en China kwamen landbouwstedelijke samenlevingen tot ontwikkeling. Er ontstonden stadstaten, waarvan sommige uitgroeiden tot grote rijken, zoals het Egyptische rijk. In 221 v.C. ontstond in China een groot keizerrijk.

2.3 JODENDOM EN CHRISTENDOM

1

Bijvoorbeeld:

- a De verhalen over de vroegste geschiedenis van de joden staan in de Tenach en in het Oude Testament, het eerste deel van de Bijbel.
- b God gaf de tien geboden aan de joodse leider Mozes. De eerste wet was dat joden geen andere goden mochten aanbidden.
- c Joden hadden eerst een polytheïstische godsdienst, net als andere volken. Daarna gingen ze één god als de hoogste zien en onderdrukten en ontkenden ze de andere goden. Zo werd hun godsdienst monotheïstisch.

2

Bijvoorbeeld:

De joden geloofden dat God een nieuwe koning zou sturen, de Messias, die hun koninkrijk in zou herstellen. Dit geloof leidde tot twee opstanden die de Romeinen neersloegen. Joden werden weggejaagd of als slaaf afgevoerd, waardoor zie terechtkwamen in het hele rijk.

3

Bijvoorbeeld:

Paulus maakte de verering van Jezus los van het jodendom waardoor het christendom als monotheïstische godsdienst ontstond. Hij reisde Paulus door Syrië, Anatolië en Griekenland, waar hij mensen tot het christendom bekeerde en christelijke gemeentes stichtte. Ook legde hij het nieuwe geloof in brieven uit.

4

Bijvoorbeeld:

- a - Christenen weigerden mee te doen aan de verering van de keizer en de staatsgoden
- Christenen probeerden iedereen te bekeren en kregen in de steden aanhangers in alle lagen van de bevolking.
- Christenen wezen de Romeinse normen en waarden af.
- Christen zonderden zich af.
- b - Keizer Constantijn verleende de christenen godsdienstvrijheid (313).
- Het christendom staatgodsdienst (380).
- Andere godsdiensten werden verboden, met uitzondering van het jodendom (392).
- c Het Nieuwe Testament is het tweede deel van de Bijbel. Het bestaat uit vier oude levensbeschrijvingen van Jezus (evangelien) en de brieven van Paulus.

5

Bijvoorbeeld:

- a Het verhaal over het lichtgevende kruis in de lucht.
- b *Bijvoorbeeld:* Met de tekens maakte de keizer duidelijk dat: (1) hij zelf christen was en (2) hij een goede opvolger was van zijn voorganger Constantijn.

6

Bijvoorbeeld:

- a Het christendom groeide in steeds meer gebieden, omdat christenen mensen bekeerden. (Daarmee kwamen Romeinse waarden en normen onder druk te staan.)
- b Hij beseftte dat het christendom ondanks de vervolgingen snel bleef groeien. Daarom wilde hij als keizer de medewerking van de christelijke gemeenschap.

7

Bijvoorbeeld:

Dit is een vroege kerk, een christelijk gebedshuis, die past bij: de ontwikkeling van het christendom.

EINDOPDRACHTEN

11

2, 4, 5, 3, 1

12

Bijvoorbeeld:

a - gebeurtenis: Na een joodse opstand vernietigden Romeinen de tempel in Jeruzalem die tot dan het centrum was geweest van het jodendom, de eerste monotheïstische godsdienst.

- ontwikkeling: Paulus maakte de verering van Jezus los van het jodendom waardoor een nieuwe monotheïstische godsdienst ontstond: het christendom.

- verschijnsel: Omdat jodendom en christendom monotheïstische godsdiensten waren, weigerden joden en christenen de keizer als god te vereren.

- handeling van een persoon: In 313 gaf keizer Constantijn de christenen godsdienstvrijheid wat belangrijk was voor de ontwikkeling van het christendom.

e gedachtegang van een persoon: Omdat christenen zich afzonderden, werden ze gezien als 'vijanden van de mensheid'.

b Ik begrijp nu beter wat de herkomst en achtergrond is van veel christelijke elementen van de westerse cultuur.

HERHALING

10

A, C

11

A, C

12

A, B

13 *Bijvoorbeeld:*

Dit is een synagoge, een joods gebedshuis, die past bij: de ontwikkeling van het jodendom.

VERDIEPING

14

Bijvoorbeeld:

a De bron maakt duidelijk dat joden de keizer niet als god willen aanbidden. Dat past bij het kenmerkend aspect: de ontwikkeling van het jodendom en het christendom als de eerste monotheïstische godsdiensten.

b De bron past ook bij: de groei van het Romeinse imperium. Doordat de Romeinen Egypte en Judea veroverden, heersten ze ook over de monotheïstische joden.

15

Bijvoorbeeld:

a Sommige slachtoffers werden gekruisigd, andere werden als tootsen verbrand.

b Volgens geruchten had Nero de brand aangestoken om de Romeinse hoofdstad mooier te kunnen herbouwen, ter eer en glorie van zichzelf. Nero gaf daarom de christenen de schuld. Veel Romeinen wantrouwden deze aanhangers van dat 'verwerpelijke bijgeloof'.

c De christenvervolgning past bij: de ontwikkeling van het christendom als monotheïstische godsdienst.

16

Bijvoorbeeld:

- a Het kruis (niet logisch dat ter dood veroordeelde christenen dit zo bij zich konden hebben), de wilde dieren (niet in de tijd van Nero) en het aantal christenen (overdreven veel).
- b Het schilderij is niet representatief omdat vervolgingen niet vaak voorkwamen.

2.4 ROMEINEN EN GERMANEN

BASISKENNIS EN VAARDIGHEDEN

1

Bijvoorbeeld:

De Germanen leefden in een landbouwsamenleving. Krijgsheren en hun families vormden elites, die voortdurend strijd voerden met elkaar.

2

Bijvoorbeeld:

a In 9 n.C. versloegen Germaanse strijders een Romeins leger en verwoestten hun stad in aanbouw.

b - De Romeinen namen Germanen op in hun leger en sommige Germaanse volken mochten als bondgenoten in een grensgebied wonen om dat te helpen verdedigen.

- Germanen leverden huiden en slaven, Romeinen luxeartikelen als glas en aardewerk.

3

Bijvoorbeeld:

a Door dodelijke epidemieën daalde het aantal inwoners en namen handel en productie af. Romeinse legeraanvoerders bestreden elkaar. De Romeinen hadden moeite om de grenzen te bewaken.

b Vanaf de 3e eeuw namen Germaanse invallen toe. Het Romeinse leger nam meer Germaanse soldaten in dienst en liet ook meer Germanen als bondgenoten toe, maar die waren niet altijd betrouwbaar.

c In de Germaanse koninkrijken in de voormalige Romeinse gebieden vormden de Germanen een kleine heersende minderheid. Ze bewonderden de Grieks-Romeinse cultuur en namen er elementen van over.

4

Bijvoorbeeld:

a In het woud kon het Romeinse leger niet goed manoeuvreren en de Germanen kenden het terrein goed, waardoor ze de Romeinen konden verrassen. Op de afbeelding is te zien dat de Romeinen werden verrast bij een smalle doorgang tussen dichtbeboste heuvels.

b Hij noemt de 'lamlendigheid van de generaal', de 'trouweloosheid van de vijand' en het 'onbillijke lot'.

c Het komt overeen. Ook de bron vermeldt dat de nederlaag werd veroorzaakt door de hinderlaag op een plaats waar het moeilijk manoeuvreren was voor het Romeinse leger (bos, moerassen).

5

Bijvoorbeeld:

Bij: de groei van het Romeinse imperium. Deze groei stopte door de nederlaag.

6

Bijvoorbeeld:

Het West-Romeinse rijk werd vaker getroffen door binnenvallende Germaanse volken doordat dit rijk beter toegankelijk was met zijn langere grens in Europa.

EINDOPDRACHTEN

7

4, 2, 6, 5, 1, 3

8

Bijvoorbeeld:

a - gebeurtenis: In 9 n.C. werd een Romeins leger in het Teutoburgerwoud verrast door Germaanse strijders en verslagen. Het was een belangrijke confrontatie tussen de Grieks-Romeinse en de Germaanse cultuur, waarna de Rijn de grens werd tussen Germaanse en Grieks-Romeinse cultuur.

- ontwikkeling: Omdat de Romeinse bevolking afnam, nam het Romeinse leger meer Germaanse soldaten in dienst. Zo groeide het contact de Germaanse en Romeinse cultuur.

- verschijnsel: Germaanse groepen drongen het Romeins gebied en stichtten er eigen koninkrijken. Tijdens deze volksverhuizingen behielden Germanen een deel van hun eigen cultuur, maar namen ook delen van de Grieks-Romeinse cultuur over, die zij bewonderden.

- handeling van een persoon: Iemand schreef een Latijnse tekst in het jaar 29 op een schrijfplankje in Friesland, wat een bewijs is van de contacten tussen de Grieks-Romeinse en de Germaanse cultuur.

- gedachtegang van een persoon: Volgens Tacitus waren Germanen primitieve barbaren, waardoor contacten tussen de Grieks-Romeinse en de Germaanse cultuur kennelijk als 'confrontatie' werden opgevat.

b *Bijvoorbeeld:* Ik begrijp nu beter welke Romeinse en Germaanse cultuurelementen vandaag voortleven in de westerse cultuur.

HERHALING

9

A, C

10

A, C

11

B, D

12

Bijvoorbeeld:

Op het reliëf uit de 3e eeuw vechten Romeinen en Germanen die aan hun kleding te herkennen zijn. Dit past bij: de confrontatie tussen de Grieks-Romeinse en de Germaanse cultuur.

VERDIEPING

13

Bijvoorbeeld: Op het schrijfplankje had iemand in Friesland in het jaar 29 in het Latijn geschreven. In het gebied van de Germaanse Friezen werd dus gebruik gemaakt van de taal van de Romeinen. Dat past bij: de confrontatie tussen de Grieks-Romeinse en de Germaanse cultuur.

14

Bijvoorbeeld:

a De Romeinen zijn vooral bovenin afgebeeld en hebben een wapenrok aan. De verslagen Germanen zijn vooral onderin afgebeeld en hebben een broek aan.

b Het beeld is niet representatief omdat er in de 3e eeuw invallen waren van Germaanse plundersaars en vreedzame contacten tussen Germanen en Romeinen. Germanen waren ook bondgenoten van de Romeinen en werden soldaat in het Romeinse leger.

15

Bijvoorbeeld:

Een ontwikkeling op langere termijn die duurde van de 3e tot 5e eeuw.

16

Bijvoorbeeld:

a Romeinse legerleiders selecteerden Bataven voor dienstplicht. Zij selecteerden oude of zwakke mannen om die tegen betaling weer te laten gaan, terwijl ze de mooiste jongens meevoerden en zich aan hen vergrepen. Tacitus noemt dit corrupt en pervers gedrag van Romeinen. Julius Civilis noemde dit in strijd met het bondgenootschap en slavernij.

b Niet representatief voor het gedrag van Romeinen die veel Germanen als soldaat in dienst hadden. Wel representatief voor Germanen die niet altijd betrouwbaar waren.

17

Bijvoorbeeld:

Frankrijk (Franken), Engeland (Angelen) en Lombardije (Lombarden, Longobarden)

EXAMENTRAINING OVER DE TIJD VAN GRIEKEN EN ROMEINEN

1

Bijvoorbeeld:

De democratie van Athene was toen uitzonderlijk, wat blijkt uit de zin 'Wij zijn de enigen die iemand die zich niet met politiek bemoeit, niet beschouwen als een rustig burger, maar als een nutteloze figuur.'

2

Bijvoorbeeld:

- Argument voor: in beide gevallen heeft het volk invloed op het bestuur.
- Argument tegen: De Nederlandse democratie is geen directe zoals in Athene, maar een indirecte. Burgers nemen niet zelf politieke beslissingen, maar laten die nemen door gekozen vertegenwoordigers.

3

Bijvoorbeeld:

- Augustus tussen goden past bij zijn naam (Verhevene) en het feit dat keizers als god werden vereerd.
- De onderworpen tegenstanders passen bij de grote macht van keizers over het Romeinse rijk dat toen erg groot was.

4

Bijvoorbeeld:

- De economie, want Thales had kennis van de wet van vraag en aanbod en paste die toe.
- Ja, want net als andere filosofen zocht Thales naar wetmatigheden.
- Voor veel mensen toen en nu is rijkdom een waarde, maar dat was het niet voor Thales die in armoede leefde en die wijsheid belangrijk vond.

5

Bijvoorbeeld:

- De realistische weergave van personen en de zuilen passen bij de klassieke vormentaal van de Grieks-Romeinse cultuur.
- Het onderwerp van het reliëf (verhalen over Jezus) en de christelijke symbolen (kruis en X) passen bij de ontwikkeling van het jodendom en het christendom als de eerste monotheïstische godsdiensten.
- Het reliëf maakt duidelijk dat de begraven persoon een rijke christen in Rome was

EXAMENTRAINING OVER MEERDERE TIJDVAKKEN

6

Bijvoorbeeld:

- Overeenkomst: Het lijdensverhaal en de boodschap worden als een spektakelstuk opgevoerd.
- Verschil: In de middeleeuwen was belangrijk om het lijdensverhaal uit te beelden omdat maar weinig mensen konden lezen. Dat is tegenwoordig niet of nauwelijks meer een reden voor opvoering ervan.

7

Bijvoorbeeld:

Manieren om verkiezingen te winnen bij de Romeinen lijken erg op die van hedendaagse manieren, met een heel positieve houding naar kiezers en met ondermijning van en kwaadspreken over concurrenten.

8

Bijvoorbeeld:

- Hij vergelijkt het Romeinse imperialisme met het moderne Amerikaanse imperialisme waarbij beide grootmachten door hun militaire macht hun wil kunnen opleggen aan veel landen.
- Nederland moet de VS te vriend houden.

9

Bijvoorbeeld:

- Grieks zijn: fries, timpaan en Korinthische zuilen. Romeins zijn de ronden bogen.
- (1) de klassieke vormtaal van de Grieks-Romeinse cultuur en (2) de groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde